

WOUTER SIEBERS senior onderwijsadviseur bij Expertis en projectleider van SEL-methode Kwink, wouter.siebers@expertis.nl

MONIQUE TESKE expert leraar in het sbo, co-teacher voor Katholiek onderwijs AnnoNu Amersfoort, trainer en co-teacher vanuit Mo-Teaching, mo@mo-teaching.nl

Leraren staan er vaak alleen voor, en moeten zelf bedenken hoe ze op steeds wisselende en veranderende situaties kunnen reageren. Wanneer een leraar vastloopt, helpt feedback op afstand of zelfreflectie lang niet altijd voldoende. Samen lesgeven (co-teaching) kan dit patroon doorbreken. Co-teaching kan uitgroeien van een eenmalige interventie tot een strategische aanpak voor schoolleiders.

CO-TEACHING ALS HEFBOOM VOOR PROFESSIONELE KWALITEIT

DE KRACHT VAN SAMEN LESGEVEN

Elke schoolleider kent het wel: een team met uiteenlopende talenten, gewoontes en overtuigingen. De een blinkt uit in instructie, de ander heeft een sterk gevoel voor pedagogiek. Sommige collega's zorgen snel voor rust in de klas, anderen weten leerlingen te motiveren. Toch blijft veel van die kennis onbenut. Op veel scholen is de klasdeur nog steeds de grens van professionaliteit. Leraren leren, oefenen en reflecteren voornamelijk alleen. Ze staan er vaak alleen voor, en moeten zelf bedenken hoe ze op steeds wisselende en veranderende situaties kunnen reageren. Wanneer een leraar vastloopt, helpt feedback op afstand of zelfreflectie lang niet altijd voldoende. Dit patroon heeft gevolgen: verschillen in kwaliteit, hoge werkdruk, weinig overdracht van vakmanschap en een cultuur waarin samen leren niet vanzelfsprekend is.

Samen lesgeven (*co-teaching*) kan dit patroon doorbreken. Door diverse vormen van co-teaching in te zetten, waaronder complementaire co-teaching en *team teaching*, kan co-teaching uitgroeien van een eenmalige interventie tot een strategische aanpak voor schoolleiders die hun team blijvend willen versterken. Deze manier van coaching-on-the-job maakt vakmanschap van de leerkracht zichtbaar en deelbaar. Leraren geven samen les, reflecteren samen en ontwikkelen samen. Door deze gelijk-

waardige samenwerking heeft co-teaching een bewezen directe impact die, naar onze overtuiging, niet door andere vergelijkbare interventies geëvenaard wordt.

KENNIS EN PRAKTIJK

De verwachtingen binnen het basisonderwijs zijn de afgelopen jaren flink gestegen. Leraren moeten sterke instructie geven, goed differentiëren, passend onderwijs bieden en zorgen voor een veilige groep. Dit terwijl tegelijk de druk om toe te werken naar inclusiever onderwijs steeds groter wordt. Die transitie vraagt veel van scholen en hun medewerkers. De druk om te professionaliseren is groot, maar de tijd is beperkt. Veel

nele ontwikkeling in de klas zelf plaatsvindt. Leraren zien en ervaren direct het effect van een andere aanpak in hun eigen klas. Daarom is co-teaching een slimme keuze voor schoolleiders, die hun team echt willen versterken.

WAT IS CO-TEACHING?

Co-teaching is een manier van leren waarbij twee leraren samen verantwoordelijk zijn voor het voorbereiden, uitvoeren en nabespreken van een les. Het sterke punt is dat leren gebeurt terwijl je bezig bent. Deze praktijkgerichte manier van leren werkt goed, omdat het aansluit bij wat de leraar direct meemaakt en niet afhankelijk is van theorie of verzonnen situaties (Koot, 2017). Co-teaching is

LERAREN ZIEN EN ERVAREN DIRECT HET EFFECT VAN EEN ANDERE AANPAK

scholen investeren in scholing en studiedagen. Daarna moeten leraren zelf de vertaalslag maken van theorie naar hun eigen werk.

Uit onderzoek blijkt dat het lastig is om theorie naar de praktijk te vertalen als het leren buiten de eigen werksituatie gebeurt (Kirschner, Claessens & Raaijmakers, 2018). Leraren weten dan wel wat er moet gebeuren, maar niet hoe dat werkt in hun eigen klas. Co-teaching overbrugt deze kloof, omdat professio-

een combinatie van begeleiding en coaching, gericht op het versterken van het vakmanschap van de leerkracht.

Wanneer men in de literatuur op zoek gaat naar wat co-teaching is, komt men verschillende modellen en vormen tegen. Bij deze manier van het inzetten van co-teaching die we hier beschrijven, werk je kortdurend (3 tot 6 keer) intensief samen in de complementaire vorm, gedurende één les per keer, aan de hulp- en leervraag van de coachee. Dit onder-

Twee vormen van co-teaching

specialist - schoolbreed team

rollen wisselen voortdurend

SCHOOLONTWIKKELING

Team teaching

Vakoverstijgend & schoolbreed

Een expertleraar, IB'er of KC'er nemen samen verantwoordelijkheid voor de implementatie van een methode of werkwijze. Nieuwe collega's sluiten zo aan bij de visie van de school. Het gaat niet om één les, maar om een gezamenlijke professionele praktijk.

Van waarnemer naar actieve co-teacher - expert-leerkrachten gaan functioneel de klas in.

INDIVIDUELE SCHOLING

Complementaire co-teaching

Intensief & rolwisselend

De meest intensieve variant: de samenwerking is intensief, de rollen wisselen voortdurend en expertise wordt expliciet gedeeld. Deze vorm werkt het best wanneer professionele groei en het samen versterken van didactisch én pedagogisch handelen centraal staan.

Kortdurend intensief: 3 tot 6 sessies - gericht op de concrete leervraag van de coachee.

scheidt onze aanpak van vormen, waarbij co-teachers langdurig structureel samen voor een vaste groep lesgeven.

Vertrekpunt is altijd een concrete leervraag van de leraar - over bijvoorbeeld een lesfase, gedrag van leerlingen of klasmanagement. Vanuit die leervraag wordt samen doelgericht gewerkt. De co-teacher heeft hiervoor meerdere middelen: via een werkdocument worden zaken vooraf afgestemd en wordt gezamenlijk bepaald wie welke lesfase uitvoert. Maar de co-teacher grijpt ook in op andere momenten tijdens de les (via micro-interventies), waardoor de hele les een leermoment is. Dit onderscheidt co-teaching wezenlijk van een klassiek lesbezoek of observatie.

Het eerste grote voordeel is dat vakmanschap zichtbaar wordt. Ervaren leraren doen veel op gevoel. Ze weten hoe ze een groep meenemen, rust brengen, welke stappen logisch zijn en wanneer ze moeten ingrijpen. Omdat veel van die

keuzes vanzelf gaan, zijn ze lastig uit te leggen. Tijdens co-teaching worden deze kleine handelingen zichtbaar: een subtiel gebaar, een andere toon in de instructie, een slimme vraag, of hoe en waar de leraar in het lokaal staat. Door dat samen te zien, kun je die kennis delen.

Het tweede voordeel is dat leren direct gebeurt. Leraren hoeven niet eerst alleen te oefenen. Ze zien en ervaren meteen het effect van een andere aanpak in hun eigen klas. Een collega die rust brengt met een korte ingreep, een andere manier van groeperen, of een duidelijke check op begrip: het wordt zichtbaar, begrijpelijk en toepasbaar. Leraren raken overtuigd, omdat ze niet alleen horen wat werkt, maar het ook zelf ervaren. Dit zorgt voor interne in plaats van externe attributie.

Het derde voordeel is dat feedback veilig en vanzelfsprekend wordt. Co-teaching is geen observatie van een afstand, maar

samen verantwoordelijkheid nemen.

Feedback kan daardoor kort, subtiel en direct bruikbaar zijn. Het voelt niet als een oordeel, maar als samen ontwikkelen. Uit onderzoek blijkt dat feedback die direct op het moment wordt gegeven, het meest effectief is voor professioneel leren (Villa, Thousand & Nevin, 2008). Co-teaching maakt dit mogelijk.

DE EFFECTEN

De Kennisrotonde (NRO, 2024) concludeert dat complementaire co-teaching bijdraagt aan de professionele ontwikkeling van leraren op vier gebieden. Ten eerste ontwikkelen leraren meer didactische vaardigheden: ze delen nieuwe instructiestrategieën en gaan vaker dezelfde taal gebruiken tijdens de instructie, waardoor leerlingen een samenhangender aanbod krijgen. Groot-schalig TALIS-onderzoek bevestigt dat leraren die samen co-teachen vaker duidelijke instructie geven, bijvoorbeeld door voorkennis te activeren en ▶

verwachtingen uit te spreken (Methlagl, 2022, in: Kennisrotonde, 2024). Ten tweede worden samenwerkingsrelaties sterker: leraren communiceren constructiever en voelen zich meer gesteund door collega's. Ten derde ontstaan er nieuwe perspectieven op onderwijs, doordat co-teachers elkaars aanpak leren kennen en kritisch reflecteren op eigen gewoontes. Tot slot lossen leraren praktische problemen beter op: ze bespreken ter plekke wat werkt in een grote, drukke klas en maken sneller de juiste beslissingen.

Wat betreft leerlingresultaten is het beeld genuanceerder. Recente meta-analyses laten geen eenduidig effect zien op leerprestaties: één meta-analyse vond een middelmatig positief effect, twee anderen

OOK ERVAREN LERAREN HALEN ER VEEL UIT

vonden geen significant verschil (Kennisrotonde, 2024). Dit betekent niet dat leerlingen niet profiteren (zij krijgen bijvoorbeeld meer gerichte aandacht, duidelijkere routines en meer ruimte om vragen te stellen) maar het onderstreept dat co-teaching primair een krachtige ontwikkelmethode is voor leraren, met gunstige effecten op het leerklimaat als indirect gevolg.

Een belangrijke randvoorwaarde: effectiviteit staat of valt met gelijkwaardigheid.

Wanneer één van de twee de rol van 'assistent' krijgt, leidt dit tot negatievere houdingen en minder duurzame ontwikkeling. Training van de co-teacher vooraf vergroot de effectiviteit: leraren die goed voorbereid zijn op hun rol als co-teacher, zijn effectiever, hebben positievere samenwerkingsrelaties en zijn meer bereid om co-teaching te blijven inzetten (Kennisrotonde, 2024). Betrokkenheid van de schoolleiding en een langetermijnvisie zijn eveneens essentieel.

Wat betekent het voor leraren?

Co-teaching wordt soms vooral gezien als iets voor beginnende leraren, maar dat doet het tekort. Ook ervaren leraren halen er veel uit. Zij hebben veel vakmanschap, maar veel daarvan is onbewust. In co-teaching wordt hun

handelen zichtbaar. Ze zien zichzelf door de ogen van een collega. Ze merken hoe een kleine interventie of aanpassing hun les verandert. Ze herkennen patronen die ze eerder niet zagen en ontdekken nieuwe manieren van werken doordat een collega andere keuzes maakt. Dit maakt co-teaching een middel om schoolbreed te werken aan kwaliteit - aan het verankeren van afspraken, werkwijzen en methoden - zodat doorgaande lijnen en rust in de school kunnen ontstaan. Hierbij ontstaat een krachtige,

waardevolle vorm van leren van en met elkaar.

Voor beginnende leraren werkt co-teaching op een andere manier. Zij zoeken structuur, veiligheid en duidelijke voorbeelden. Co-teaching biedt dat volop. Ze zien hoe routines werken, hoe een leraar de groep meeneemt, welke volgorde handig is bij instructie en wat wel of niet werkt in gedrag. Dat versnelt hun ontwikkeling en geeft vertrouwen, zodat ze hun eerste jaren niet als een worsteling maar als een groeiperiode beleven. Onderzoek bevestigt dat beginnende leraren zich tijdens co-teaching meer gesteund voelen door collega's en sneller een professionele identiteit opbouwen (Kennisrotonde, 2024). Co-teaching versterkt de handelingsvaardigheden preventief, waardoor positieve ervaringen in de eigen groep kunnen ontstaan. Samen lesgeven geeft ook nieuwe energie. Het doorbreekt vaste gewoontes en zorgt ervoor dat leraren meer plezier krijgen in hun werk. Het maakt het werk afwisselender en creatiever. Leraren voelen zich gesteund en verbonden. Ze delen de verantwoordelijkheid en merken dat professionaliteit niet iets individueel is, maar iets wat je samen bereikt.

EEN FLEXIBEL INSTRUMENT

Co-teaching kent verschillende vormen die je flexibel kunt inzetten, afhankelijk van het doel. Bewustzijn van de verschillen in effectiviteit en tijdsinvestering is daarbij essentieel. Af en toe een andere vorm kiezen, bijvoorbeeld als dat drempeelverlagend werkt voor de coachee, is mogelijk, maar de complementaire vorm heeft de sterkste evidentie voor professionele groei van leraren.

In het ondersteunende model (*one teach, one support* van Friend) geeft de leraar de les en helpt de co-teacher gericht bij één ontwikkelpunt. Bij parallelle co-teaching wordt de klas gesplitst en geven beide leraren dezelfde les aan kleinere groepen. Dit levert vooral voordelen op voor leerlingen, maar heeft minder of geen effect op het leerkrachthandelen zelf.

Team teaching draait om het meenemen van het gehele team: samen verantwoordelijkheid nemen voor de implementatie van een methode of werkwijze. Zo kan een taalspecialist via

co-teaching zorgen voor uniformiteit in nieuwe close-readinglessen. Nieuwe collega's of collega's die een scholing gemist hebben, kunnen zo aansluiten bij de visie en het handelen van de school. Het gaat hierbij minder om één les en meer om een gezamenlijke professionele praktijk die vakoverstijgend of schoolbreed is.

Complementaire co-teaching is de meest intensieve variant: de samenwerking is intensief, de rollen wisselen voortdurend en expertise wordt expliciet gedeeld. Deze vorm werkt het best wanneer professionele groei en het samen versterken van didactisch en pedagogisch handelen centraal staan.

Voor schoolleiders geldt: niet zozeer kiezen óf ze co-teaching inzetten, maar bewust bepalen wanneer welke vorm het meeste oplevert en de co-teacher de ruimte geven regie te nemen over welke aanpak bij welke leraar en welke leer-vraag past.

DE SCHOOLLEIDER

Co-teaching werkt alleen als schoolleiders het goed organiseren. Het vraagt om visie, keuzes in de formatie en duidelijke randvoorwaarden. Tijd voor voorbereiding en nabespreking is geen luxe, maar een voorwaarde voor effectiviteit. Meer dan de helft van de gezamenlijke leermomenten bij co-teaching vindt namelijk plaats buiten de klas, tijdens voorbereiding en nabespreking (Kennisronde, 2024). Die tijd moet er dus zijn.

De afgelopen jaren hebben we steeds meer gezien dat teamteaching via complementaire co-teaching ingezet wordt om duurzame schoolontwikkeling neer te zetten en te borgen. Expert-leerkrachten, teamleiders, IB'ers en KC'ers kunnen functioneel de klas in. Het optimaliseren van klasbezoeken, van waarnemer naar actieve co-teacher, werd door betrokkenen als grote meerwaarde benoemd.

Concreet vraagt dit van de schoolleider een aantal stappen. Begin met het selecteren en opleiden van co-teachers binnen het eigen team. Door meerdere co-teachers op te leiden, wordt co-teaching schaalbaar en minder afhankelijk van losse personen. Koppel co-teaching aan

LITERATUUR

- Fluijt, D. en Kooten, M. van (2020). *Co-teaching: samen kun je meer, 9 aanraders*. Instando.
- Friend, M. et al. (2008). Co-Teaching: An Illustration of the Complexity of Collaboration in *Special Education*, pages 9-27
- Kennisronde (2024). *Wat is het effect van complementaire co-teaching op de pedagogische en didactische competenties van leraren?* (KR. 2280). NRO.
- Kirschner, P. A., Claessens, L. & Raaijmakers, S. (2018). *Op de schouders van reuzen*. Ten Brink.
- Koot, S. (2017). *Co-teaching: Meesterlijk begeleiden in het onderwijs*. Pica.
- Siebers, W. & Teske, M. (2022). *Aan de slag met co-teaching*. LBBO.
- Villa, R., Thousand, J. & Nevin, A. (2008). *A Guide to Co-Teaching*. Corwin Press.

kwaliteitszorg, zodat het een vast onderdeel wordt van de schoolontwikkeling. Zorg voor een heldere gedeelde visie op co-teaching. Leraren moeten snappen waarom co-teaching wordt ingezet en wat het van hen vraagt. Een gelijkwaardige relatie tussen co-teachers is daarvoor een basisvoorwaarde, dat vraagt aandacht bij het vormen van duo's en bij de begeleiding van het proces. Training vooraf is geen bijzaak, maar een investering in het rendement van elke sessie. Tot slot: geef de co-teacher de professionele ruimte om regie te voeren. Dat betekent ook dat de schoolleider soms een stap terug doet en vertrouwen geeft aan de expertise in het eigen team.

CULTUUR EN KWALITEIT

Co-teaching verandert niet alleen de lessen, maar ook de professionele cultuur van de school. Samenwerken wordt normaal en vragen stellen voelt veilig, waardoor relaties sterker worden. Leraren merken dat ze er niet alleen voor staan, maar deel uitmaken van een team dat samen verantwoordelijkheid draagt voor kwaliteit.

Er ontstaat een gezamenlijke professionele standaard, doordat vakmanschap zichtbaar wordt, wanneer leraren elkaar feedback geven op hun uitleg, vragen stellen of modelleren. Ze ontwikkelen samen een taal voor goed onderwijs. Leerlingen merken het verschil: routines zijn duidelijker, verwachtingen zijn helder en er is meer rust en veiligheid. Het gevoel van eigenaarschap groeit. Leraren voelen zich verantwoordelijk voor elkaars ontwikkeling en voor de kwaliteit van de hele school. Het team

wordt een groep professionals die samen werken aan beter onderwijs. Co-teaching wordt dan een manier van werken, leren en samenwerken.

TOT SLOT

Co-teaching verandert een groep losse professionals in een lerend team. Het versterkt vakmanschap, zorgt voor meer consistentie, verbetert de kwaliteit van het onderwijs en bouwt aan een cultuur waarin samen leren normaal is. Het is een investering die zich elke dag terugbetaalt in betere lessen, gemotiveerde leraren die zich gezien voelen, en leerlingen die profiteren van verbeterde leskwaliteit door samenwerking. Schoolleiders die co-teaching strategisch inzetten, realiseren een verschuiving in hoe een school werkt en leert. Ze bouwen aan een team waarin de overtuiging centraal staat dat goed onderwijs geen individuele prestatie is, maar een gezamenlijke verantwoordelijkheid. BSM

In het artikel *Aan de slag met co-teaching* (Siebers, W. & Teske, M., LBBO, 2022) laten we zien hoe je daadwerkelijk uitvoert in de praktijk. Wie als kwaliteitscoördinator, leraar of expert-leraar met co-teaching wil starten en wil weten welke concrete strategieën je tijdens een sessie kunt inzetten, vindt in dit artikel een helder en toepasbaar overzicht. Ook beschrijven we hoe de voorbereidende gesprekken en de nabespreking er in de dagelijkse praktijk uitzien, zodat je stap voor stap ziet hoe je samen kunt voorbereiden, observeren, analyseren en verbeteren.